

KAYNAK

BALIKESİR HALKEVİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

<i>Tevfik Fikretin Aşyanında</i>	:	Hasan Altı Yücel
<i>Harp Sonrası davet (Ştir)</i>	:	Rıza Beşer
<i>Kuraklığın Gelecek Seneye Zararları</i>	:	Ahmet Kocabıyıkoglu
<i>Vezir Katli</i>	:	Ekrem Çavuldur
<i>Bugünkü Şitrimiz</i>	:	Rıza Beşer

Sayı : 151

CILT : 12

19 Ağustos — 1945

Sahibi : T. F. Silay, Konya Millet vekili

Neşriyat Müdürü : Abdi Ağabeyoğlu

KAYNAK

BALIKESİR HALKEVİ

SAYI: 151

AĞUSTOS — 1945

YIL: 12

HASAN ÂLİ YÜCELİN

Istanbulda Bebekteki Fikretin evi olan
(Âşıyan) ında söylediği değerli sözler :

Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel, Âşıyanın bahçesinde davetlilere şu nutku söylemiştir:

Fikretin dostları,

« — Size böyle hitap ediyorum:

Çünkü, onu taşlamak niyetinde olup da harimine kadar girmiş bulunanlar herhalde aramızda yoktur. 1895 den 1914 e kadar, herhangi bir fanî için kısa sayılmıyacak 20 senelik bir devrede etrafında sevgi, tepki, uğultu ve gürültüler yaratarak yaşamış olan Fikret, Tanzimat'tan bu yanaki fikir ve sanat hayatımızın, dikkati ciddi surette üstüne çeken bir şahsiyettir.

Unutulmaktan, yığın yığın tozlar, küller altında muhtarip muhtar bekler gibi kalmaktan bütün hayatınca korkan, unutulmayı, soğuk, sessiz bir derinlikte bir ölü, bir yokluk, fakat hisli bir yokluk sayan, etrafının kendisine alâkasızlığını yokluktan bile beter bellemiş olan Fikret—ölümünden sonra geçen otuz yıl gösterdi ki korktuğu-

na uğramamıştır. Lehinde, aleyhinde, fakat daima hakkında söylenmiş, konuşulmuş ve yazılmıştır. Eyüpteki mezarı, ölümünün taştan işareti; şimdi içinde bulunduğumuz yuva, onun olgun ve dolgun yıllarının hatıralarını toplayan kıymetli bir mahfazadır. Türk nesilleri bu mücevher kutusunu saygı ile ve alâka ile birbirlerine uzatacaklardır.

Bugün, iç ve dış düzeni, bahçesindeki ağaçların ve çiçeklerin yerleri bile onun sanatkâr itinasile, uzun uzun düşünülerak belirtilmiş, hatta göz alanını dolduran manzarası onun en güzel arayan zekâsının perspektifine göre ayarlanmış bu yuvada, ölümü gününde hayatını anmak için toplanmış bulunuyoruz. Âşıyan, 1945 yılının 19 ağustosundan sonra ileri nesillerimize yadigar edilmiş bir ziyaret yeri olacaktır: bir mezar... Asla! Âşıyanı, Fikret'in, biraz daha genişletip yakınlarının hatıralarına şairane bir durak yapan kadirbilir arkadaşlarımı, başta Lütfi

Kırdar olmak üzere şükranla karşılarım.

Çağdaşları tanımak ve tanıtmak bir nesil borcudur. Bu borcudur. Bu borcun bana düşenini ödemeğe müsaadelerinizi dilerim. Fikret şahsiyetinde en belli çizgiyi ruhunun ressam ellerile bir iğrenti, bir isyan izi olarak çizdi. Eserlerinin en kuvvetlileri devrinde gençliğini geçirdiği Abdülhamidin istibdadına, 1908 den sonraki ilk yıllarda yazdığı Teselli ve Rücu şiirleri bir tarafa konacak olursa Meşrutiyet iktidarına, yüce ve kutsal bir anlam olarak aldığı göksel kudretin, bunun dışında beşere acı çektiren ceberutuna isyandır. Yeni harflerle bastırdığım « Tarihi Kadim » in başına yazdığım şu satırları 17 sene sonra aynı inanla tekrarlıyabilirim:

«Fikret, bütün hayatında, tahakküme, her türlü istibdada, dinî, siyasî dünyevî, uhrevî esaretlere isyan etmiş bir şairimizdir. (Doksan beşe doğru) ile (Tarihi Kadim) yerdeki taçla gökteki tahtın mütecaviz tahakkümüne baş kaldıran bir tuğyandır. Ona imansız diyenlerden çok daha mümin olan Fikreti gaye duyduğu velâyetlerin yıkıldığı bu devirde hatırlamamak günah olur.»

Bir sanatkâr için hayalinde yaşattığı ideale nisbetle gerçek hayatın eğri buğrülüklerini, çirkin ve aşağı cihetlerini görerek isyan etmek, o ideale özlemin ters yüzü olabilir. Fakat Fikret'te bu ideal nedir; onu hayatından ve eserinden kesin olarak

çıkarmak bana kolay görünmüyor. Tam tekci bir düşünüşle insanların benliklerini dokuyan hertürlü ihtiraslardan sıyrılıp ter temiz ve masum olmalarını istiyor idiyse «insan melek olseydi cihan cennet olurdu» imkânsızlığını bu istekle nasıl bağdaştırabilirdi? Kendisi böyle bir melek mi idi? Hayatının hangi anlarında, daha hafif sorulmuş böyle bir melek olduğuna kendide de inanabilirdi? Doğrudan doğruya hayatı masum ve insanı melûn saymak fikri, sanırım, daha kolay kabul edilecek bir düşünce değildir. Çünkü insanın dışında ne hayat, ne lânet, ne kirlilik, ne temizlik vardır. Bütün bu kıymetler, insana nisbetledir. «Lânet bize ey hayat, sen masum ve mübecelsin» sözündeki hayattan muradı uzvî varlığımız ise onun ne kadar vefasız ne kadar aldatıcı ve nihayet öldürücü olduğunu Fikretin tunc bir heykel gibi sağlam bünyesinin elli yıl bile dayanmadan yıkılışında görmez miyiz? Yok, maksadı «Ben iyi, biz fena» düsturunun tersi olarak «tek fena, topluluk iyi» demek istedi ise cemiyetten kaçmaması ve kütle içinde fenalıklarla dövüşmesi gerekirdi, demek bu da değil..

İşte bütün bu tezatlar, Fikretin benliğini dokudu. Fikret şairdi. Şairdi, fakat çiçeklerde, kuşlarda ve kadında durmayan modaya uymıyan bir şair. Fikretin cemiyet davalarıyla, tabiat üstü varlıklara davalarıyla, tabiat üstü sanatının yapısını kurduğu muhakkaktır. Cemiyetten uzak

kalarak cemiyeti düşünmek... Ne güç! Fikret ve arkadaşları, devirlerinin icabı, düzenli bir öğretimden geçemediler. Hayatlarının akışına ve götürüşüne göre okudular, düşündüler. Her biri kendi anlayışını, kendi elle-rile yağurmaya ve yaratmağa mecbur oldu. Gençiler, boğucu bir istibdadın basını altında idiler. Kurtulmayı kaçmada buldular.

«Yeşil Yurt», bir «Hayatı muhayyel» di. Ne ynksemler, on-lara yol gösteren olmadı: kendi yollarını kendileri aradılar. E-meklerini unutamayız. Buluşları-nı tam kabul edemediğimiz gibi. Daima bir nura doğru koştular. Şinasi, Namık Kemal ve Fikret bu yorgunlukla değil midir ki elliye varmadan öldüler.

Fikrette devrinin tabirini kullanarak söylüyeyim; istiyakî meyiller arayanların isabetlerin-de şüphe olduğuna işaretin yeri gelmiştir. İkisi de aynı yaşta ölen ve ancak biri ölüm döşe-ğinde iken öbürü besikte ömrü-nün ilk yılını yaşayan Şinasi ile Fikret, birbirine benzeyen şu sözleri, bugün söylenildiği tak-dirde verilecek mâna ile mi söylediler, buna cevap vermek pek güçtür. «Milletim nev'i beşerdir, vatanım rüyi zemin» ve «Toprak vatanım, nevi beşer milletim» cümlelerinin arkasında ne Şinasinin, ne Fikretinsistem-li ve doktrinli olduğuna delâlet edecek kanaatlerini bulamıyoruz. Fikret, vatanının toprak ve mil-letin nevi beşer olduğu fikrini-«Halâk'un Amentüsü» nün ikin-

ci nassı olmak üzere ifade edi-yor. Birincisi «Bir kudreti kül-liyeye iman» dır. Şu halde tek-rarladığımız sözü, ancak bir ne-vi dinî ve metafizik inanı söy-leyişe benziyor. Bugünkü anla-yışla da söyleyebilirdi. Bunun üstünde durmuyorum. Bizim a-ramamız onun asıl fikrini bulup çıkarmak içindir. Böyle de olsa bu kadar geniş ve sınırsız bir sevgiyi terennüm ederken Fik-ret'i her şeyden teneffür eder görmek, bizi şaşırtmaktadır. Fik-ret'te acıyarak sevdiği hastasın-dan iğrenip tiksinen bir hekim hali var. İyimser: Optimisit ol-maksızın idealist olmak kadar tezathı bir mahall.. Kendini ce-miyetin çok üstünde gödüğün-den doğan çekingenliği ve alın-ganlığı, varlığının en küçük bir nezaketsizliğinden koruma cehti gibi şahsiyetinde devamlıdır. Şa-ir olarak mazur görmemiz gere-ken tezathlarını bir fikir adamı olarak her zaman tenkit edecek-lerin bulunması tabiidir. Fikret'te dinli, dinsiz, sosyalist, endivü-dialist meyillerin sistemleşmeden eserinde yan yana duruşu, haya-tında ve ölümünde onun türlü türlü anlaşılmasına ve taşlanma-sına sebep olmuştur. Bundan sonra da böyle olacaktır.

Meslerdaşımız Fikret, öğret-men olarak da hem başarılı, hem başarısızdı. Fikret gözlerini kütleye çevirmiş, engin biröğre-tici ruhunda olsaydı, babalarının içinde doğup büyüdüğü Çankırı-nın Dalgos köyünü de arasına alan irfan karargâhları kurmak için hiç olmazsa istiyakını anla-

tıcı, sarih tahassürler söyler ve-ya bu hasretleri gidermek için hareketler yapardı. Onun köyü-ne okulu yaptıran zihniyet, işte gerçek cemiyetçi ve kütleci zihniyettir. Bütün millete yaygın öğretme ve kültür anlayışı ancak Cumhuriyetin eseridir. Fikret iki gür sakallı çehreyi uzun yıllar, hayalinde bir gul-yabani gibi taşıdı. Fakat zaman-la anlıyoruz ki Emrullah efendi eğitim dâvasını tutmakta Fikret'ten üstün, Ahmet Mithat efendi kütle kalkınmasında uyanık bir timsali irfandır. İrkdaş-larından bugün yaş yanlar gibi Fikret te aramızda bulunsaydı bel-ki yetmişini geçirdiği ömür yıl-larında bu zihniyete katılacaktı. Ne yazık kendini tashih etme im-kânını ölüm' ondan esirgemiş bu-lunuyor.

Devrini Fikret kadar doldu-rabilmiş şair her edebiyatın tari-hinde az bulunur. Hele berabe-rinde yazılı bir düşünüş sistemi getirmiş o'an 1908 inkilâbitakip eden günlerde Fikret hemen bü-tün toplantılarda tekrar edilen manzumeye heyecanlanmış küt-lenin gözünde bir yarı tanrı idi. «Ferdâ» resmî ve hususî daire-lerin balkonlarından meydana birikmiş halka mutlaka okunur; ince mühem dinliyenlerin çoğu için mâçhul kelimelerin çekici âhenkle biribiri arkasından geli-şi mâıya düşünmeye ihtiyaç du-dayurmadan kalpleri coşturur «yaşasın» haykırmaları her manay-la bu boşluğu doldururdu. Bazı edebiyat öğretmenlerinin, yirmi sene önce bile bazı kelimelerin ne demek olduğunu doğru dürüs

bilmediklerine tesadüf ettiğimiz bu manzumeler içlerinde ara sıra şimşek gibi çıkan güzel Türkçe cümlelerle anlaşılması güç yer-leri ise masun bir tahminin ya-rattığı tecessüs uyandırıcı sisleri-dinliyenleri büyüledi. Şikâyetle çok istidadı, okur yazar zümre, onun, harbi umumi içindeki is-yan senesinde teselli buldu; irfa-nın kible değiştirmesini bile çok kereler haklı gördü. Fikret o devir için işe çağırılmış haksız-lığa uğramış cesaretli fakat ya-nına yanaşılmaz kahramandı. Böy-le anlayanlardan Fikret birini yakınında bulunsaydı acaba Fik-rettin onun için de ne düşün-cekti, burası mechuldur. Çünkü Fikret için hele son yıllarında, iyi insan kalmamış gibi idi. Fa-kat bu his, ondan haytının son-larında doğmuş bir ruh haleti değildi. Daha 1898 de Süleyman Nazîfe yazdığı mektubun şu par-çaları bu duygusuna bir delildir,

«Yeis, yeis, yeis!.. Meyusum kardeşim; dehşetli bir buhranı infial içindeyim sönüyorum. Bu biraz daha devam ederse; eyvah! Sebebini söylüyeyim mi? Fakat bu o kadar tuhaf ki gülersiniz diye korkuyorum; bazan kendim bile kendi bile gülüyorum. Koca bir âlem içinde yalnızım, Nafiz!.. En samimi arkadaşlarının arasın-da sokağa çıplak çıkmış bir a-dam hissiyle titriyorum; herkesin vicdanı kapalı, örtülü; yalnız ben çıplak. Herkes hiç olmassa ünüfor-malarla - ne diyeyim - setri ci-billiyet ediyor; herkes zamanın âlâayış i denaetine bürünebiliyor herkes namuslu geçinerek alçak yaşamının kolayını buluyor; her-

Kes bu havay ı rezillette nefes alabilmek için bir suhulete bir çareye bir efsune malik.

Yesimin derecesini düşünemez. sin kardeşim kendimi taşlara çarpacağım geliyor Fkkt hani benim hân-i hamiyetimle kirlenecek bir temiz taş»

Acaba 1910 dan sonra da aynı muhataba, Fikret, kardeşim diye bu kadar içten duygularını verebilir mi idi? Her halde o da şikayet ettiği kalabalığa karışmıştı. Fikret ağır ve istipdadin hüküm süddüğü nefes almaz bir devirde yaşamının bütün ezintilerini, sıkıntılarını, içeri itilmelerini dile getirirdi. Fikret telkin ahlâkı bakımından kazandığı her türlü nezahate rağmen bugünün gençliğine yetkin bir örnek olarak gösterilemez. Fikret hayırını düşündüğü cemiyetin iyiliği için ondan kaçıp bir kartal gibi bu yuvaya kapanmamalıydı. İçinde bulunduğu cemiyetin kusurlarına yüz çevirmeyip görevinin bu kusurları silmek olduğunu anlamalıydı. Fikret, en kısa söyleyişle sevdiklerini içinde kalmalı idi

Onu anmak için toplandığımız böyle bir günde söylediğim bu sözler acı gelmesin onlar için dost hakkında dertleşmelerdir, Bunlar tıpkı Fikretin istediği gibi hak bellediği yolda, Fikretin dediğine zıt olarak yalnız değil, bir insanlar kfilesile yürüyen hakiki kıymetli tehlike değil beraberlikte bulan bir insanın ona dair düşüncelerdir. Levent vücudunu kemiren hastalığa tutulmayıp tabii halinde bugünlere kadar yaşayabilseydi benim Fikret

hakkında söylediklerimi belki de kendi hakkında söylerdi. Çünkü büyük gururunun yanında hakka tapan kuvvetli iradesi vardı. Ben, Fikre'tin vicdanı ve izanından hiçbir zaman ümidimi kesmedim.

Fikretin en belirli müsbet tarafı garpcı, ve ileri bir insan oluşudur. Menfi cihedi gibi bu da Fikrette devamlı değişmez vasıflarından biridir ve başlıcasıdır. Bunda Galatasarayın büyük etkisi muhakkaktır. Fakat o devirde her Galatasarayda okuyan bu insana varamamış bulunduğu na göre,

nu yalnız o okulun verdiği eğitime de bağlamak doğru olamaz. Fikret'in sağduyusunun bu noktada takdirle görmemek kabil değildir. Fikret, güneşin artık garptan doğduğuna en iyi anlayanlarımızdan biridir. Dıştan bakışa göre bir şaşkınlık gibi görünen bu anlayışın gerçeğe uygunluğu Millî Mücadelemizi takip eden yıllardaki inkılaplarımızla aydın ve kesin olarak meydana çıkmıştır. Yetiştirdiğimiz büyük insanlar arasında Fikret daima var kalacaktır. Fikret, hasta iken de büyüktü. Hastalığının ne zaman başladığını bilseydik hakkındaki fikirlerimizin doğruluğu daha emniyetle sağlanabilirdi. İnsan vücudundaki keşfi güç değişmelerin düşünme organlarındaki kötü tepkilerini kim inkâr edebilir? Bu hükümler her ne olursa olsun, Fikret'te, kendisinden alınacak derler, her zaman bulunacaktır. Mürebbiliğinin ve öğreticiliğinin bu cephesinde ne Fik-

ret kendisi istifaya salâhiyetli, ne de her hangi bir makam onu azle muktedirdir.

Fikret'in nurlu ve terli alınında adını daima sevgi ile andığı vatanın, dudakları ile bıraktığı şefkat izleri silinmeden kalacaktır.»

Dr. Lâtfi Kırdar konuşuyor:

Hasan Âli Yücelden sonra Vali ve Belediye reisi Dr. Lâtfi Kırdar; «Tevfik Fikret ve Edebiyatı Cedide Müzesinin» kurulması teşebbüsü şerefine, Hasan Âli Yücelde olduğunu, âşîyanın Robert Kolej tarafından satın alınmak istediği sırada belediyece alındığını ve Dr. A. Adnan Adıvar, Nazıma Tevfik Fikret ve Hüseyin Cahit Yalçının yardımıyla kurulduğunu söylemiş, ellerinde bu zamana ait vesika bulunanların hediye etmelerini istemiştir.

H. Cahit :

«Tevfik Fikret için çok şeyler söylendi ve yazıldı. Fikret tek bir şahsiyet değildi. Galip melekesi muhakeme değil, hissi idi. Kendisini sosyalist, münkir,

Harp Sonrası davet

Dallarda yine bahar,
Yine herşey bu yerde iyi.
Eteklerinde senin serin bir rüzgâr,
Ve bende bir şafak kimsesizliği...

Bu dünya bizim için, sevmek için bu ömür,
Yalan, bu çiçeklerin kandan kızardıkları,
Bir bahar içresin artık sevgilim,
Âsude ve hür...

Rıza Beşer

mümin, hodbin görürsünüz.

Fikret hakkında muhtelif hükümler verebilir. Kavgaları-mız, Fikretten ziyade Fikreti vesile ederek kendimizin kavga etmesidir. Tefik Fikret Edebiyatı ceditciler mektebinin en esaslı rüknü idi. Fikrin de son derece küllü toplayıcı bir ruh kabiliyeti vardır.»

«— Edebiyatı Ceditinin aynı zamanda ahlâkî cephede vardır. Büyük bir felsefe göremezsiniz. Fakat ıslahat ve hürriyetçi tarafı vardı» demiş ve sözlerini tekrar Tevfik Fikrete intikal ettirerek; istibdada karşı mücadelecî vaziyetini anlatmıştır.

Âşîyanın alt batı, Cenap Şahabettin, Hüseyin Cahit, Halit Ziya, Abdülhak Hamid'e ait birçok fotoğraf, eşya konmuştur. Recaizade Ekrem'e ait fotoğraflar asılmıştı. Tefik Fikretin yazı masası da buradadır.

Üs kata tamamen Tefik Fikrete ait eşya konmuştur. Yatağı, lânbası, yazı takımları yaptığı tablolar, Abbülmecit tarafından (sis) manzumesine yapılan tablo buradadır.

Kuraklığın Gelecek Seneye zararları :

Yurdumuzda çiftçilik hayvan kuvvetine dayanır. Kullandığımız hayvanlar ne kadar kuvvetli olursa istihsal o nisbette iyi ve çok olur. Hayvanların kuvvetli ise ancak yem ihtisaline dayanır. Memleketimizde hayvan yemleri deyince başta saman ve ot gelir. Diğer yemler üçüncü derecededir.

Ziraatimizin çoğu dar topraklı çiftçiye inhisar etmekte olduğundan fazla zamana ihtiyaç göstermez. Bunun için genç bir çift öküz veya beygir az zaman çalışacağından ilk hızda işin büyük kısmını bitirir. Ondan sonra ot ve saman uzun kış aylarında کافی gıda temin eder ve istirahat devrinden sonra bahara kuvvetli olarak çıkar.

Bu yıl kuraklık yüzünden ot ve saman çok kıttır. Bu kış aylarında köylünün hayvanı için کافی yiyecek temin etmesine imkân vermektedir. Bunları göz önünde tutarak kış için gelecek senelerin istihsal elemanını kuvvetli tutabilmek kasdile acele ve kesin tetbirler almamız icabeder.

Acele tetbirlerin başında çiftçiye hayvan yemi dağıtmak gelir. Esaslı tetbirlere gelince bu hususta memleket ölçüsünde kararlar almak icabeder. Çiftçi deyince en başta bina ihtiyacı mevcuttur. Anbarı deposu olmayan çiftçi buzorluklara karşıyacaktır. Çünkü ilimizin iki yıl

yağışlık gitse mutlak üçüncü sene kuraktır. Sulamamız hiç yoktur. Müsait giden senelerin hayvan yemleri hep harman yerlerinde kalır. Buna da sebep, bunları saklıyacak binaların bulunmayışındır.

Bina meselesini halletmek uzun yıllar meselesidir. Bugünkü pratik çare, eldeki binaların içine daha çok saman ve ot koymak imkânı hazırlamaktır. Yani haddi istiabın arttırmaktadır. Bu da bizim köylerimizde görenek olmadığı için kullanılmıyan ufak el presesi yani balıye makinesine sahip olmaktan ibarettir. Bunun imali bugün memlekette az para ile mümkündür. Her biri 40-50 hanelik bir köye yeter. Bu surette bol senelerimize istihsal olunan hayvan yemleri fazla miktarda saklanır. Seneden seneye bu yemleri devreder.

Kuraklık senelerinde de hayvanlar satılmaz ve hayvanlar iş görmez halde bahara çıkmaz. Çiftçimizi ve istihsal vastalarını yıkan bu felâketten kurtarmış oluruz. Bunu tanıyan çiftçimize bu faydalı gösterecek olursa iki sene sonra bunun büyük neticelerini almakla sevinecek ve onu benimsiyecektir. Bu işe el atmak da Tarım Bakanlığına düşen bir vazifedir.

Ahmet Kocabıyıkoglu

Vezir katli

Kösedağ muharebelerinde bir takım türemelerin sözlerine kanarak moğollarla çarpışmayı kabul eden Gıyaseddin II inci Keyhüsrev, uğradığı bozgunluktan utanmış, ilk idare devrinde katillerinde bolluk gösterdiği vezir ve emirlerine iş isten geçtikten sonra yakınlık ve dostluk göstermeye başlamıştı.

Sahip müzhezzebüddin ve Şemsüddin haklarında gösterdiği lütüf ve ikramlar takdire değerdi. Hele ısfıhamlı Sahip Şemsüddini son zamanlarında kendine vezir yaptığı sırada ozamana kadar hiç bir selçukî vezirine yapılmamış olan Kirşehir emaretile vezirlik vermişti ne çareki selçuk emirlerinde ahlak artık bozulmuştu ibni bibinin sizi fethi diye naklettiyi tarsus kalesinin muhasarasında emirleri (Biz vilâyet fethedelim, at Jahip şemsüddinin olsun) gibi sözlerle mızıklık gösteriyorlardı. Fakat buna rağmen idareli vezir Kösedağ bozgunluğunda devlete fenalıklarda bulunan Ermeni tekfürünü bir kaç kaleyi terlime, haraç ve hediyeler vermeye mecbur ederek geri dönmüşse de son zamanlarını hemen hemen münzevi geçinen efendisinin ölüm günleriyle karşılaştı.

Sahip Müzhezzebüddinin (Çermağona) ettirdiği sulh selçuk ülkesini ve devlet işlerini nazarret altına koymuştu. Şemsiddinin Hankatındaki iltiması

Moğol tahakkümünü hafifletememişti. Böylece Gıyaseddin II inci Kehüssev ülke ve tebaasını fena bir durumda terk ederek dünyaya gözlerini yummuştu. Celâlettin kara Tayî Sahibi azam isfahanlı Şemsettin ozamanın değerli emirlerinde Has oğuz Esettin Ruzene ve Mahzettin Ebu bekirle birleşerek büyük şehzade İzzettin II inci Keykâvus tahta çıkardılar Bununla da, ozamana kadar selçukilerde görülmemiş bir biat merasimi çıkardılar. Diğer iki kardeşinden ortancısı Rüknettin Kılıç arslanı sağda, küçüğü alâettin Keyhubatı da, solda daha alçak olarak kurdukları birer tahtuna oturarak biat resmini yorine getirdiler.

Esasen Gıyasettinin münzevi hayatında herşeye katışan (Baycuya) yaranmak yolunu tutan genç emirlerden herbiri bir şehzadeye intisap ederek onların pervenelik hizmetlerini paylaştılar.

Sahib Şemsettinin melikülumarası olan Has Oğuz ile Atabek Esedettin Ruzbe aralarında bir yakınlık kurarak devlet işlerinde söz birliği yapıp tahakküme başladılar. Bunları çekemiyen Pervane Fahrettin Ebu Bekirle Emirdat Nusret, Sahibi Azam Şemsettini hep bu iki emir aleyhine kışkırtıyordu. Nihayet veziri kandırarak bu iki devlet adamını ortadan kaldırmağa

muvaffak oldular.

İsfahanlı sahip Şemseddin huzurunda geçen facia yalnız bundan ibaret olmadı, akrabalarını da aynı akibete uğrattılar.

Fakat herbirerlerinin evler padişahla beraber sahibi Azamî alim ve fazıl İsfahanlı Şemseddin'in emrile saltanatlı ve tantanalı huzurlarında katli irtikâp eden şakiler marifetile yapıldı.

İzzettin gibi çocuk olmayan sahibi Şemseddin bu facianın aktörlerinden korkmağa başladı, rahat kaçtı.

Tuğracı Baba Şemseddin'in tavsiyesi ile Erzincanlı Şerefettin Mahmut—ki ordaki askerın serdarı idi—onu melikülümaralık vazifesiyle Konyaya çağırdı. Sahib Şemseddin derdini Şerefettin Mahmuda açtı, katil hadi sesinde Pervane ile Emirdadın arasında siyah saçlar içersinde bir beyaz kıl gibi kaldığını ileri sürerek masumiyetini anlattı.

Saltanat alayının Sivasa kaldırılmasını memleketin selâmeti (veya kendi nefsinin sağlığı) namına uygun gördüğünde Pervane Fahrettin ve Emirdad Nusretin memleketleri olan Konyadan ayrılmak istemediklerini de ağıyarak söyledi. Şerefettin Mahmut bu sözlerden rikkat duydu: Ona (Sizin bu hususta verdiğiniz karara karşı durmak kimin haddidir) dedi, emirlerini yerine getireceğine söz verdi. Bundan Sahibin yüreği pek serinledi. Turace Baba Şemsed-

din de çağırarak her üçü birlikte iki fesatçının dolaplarını kırmak üzere tetbir aldılar. Asıl tetbiri Sahib Şemseddin buldu: İki fesatçıyı birbirinden ayırmak için Sivasa gönderilmesi karar laştırılmış. Melik Ruknettın Kihç Aslan mayietinde birisinin gönderilmesini ileri sürdü, bu fikri kabul ettiler.

Emirdat Nusret R. K. Aslan la Sivasa gönderilmiş, onların vusulünden sonra bir sahra gezintisini müteakip Sultan İzzettin Keykavus ile birlikte Sahib, Turacı ve Melikülümara Aksaray yolunu tuttular.

Aldığı emir üzerine Celâlettin Karatai de hazine ve saray eşyasıyla onları takip etti Bu hali gören Fahrettin telâşe düştü; Konya gençlerini ve ahilerini isyana teşvik etmişse de muvaffak olamıyarak kaçtı.

Konyaya serdar gönderilen Seyfettin Yutaş yolları kesmiş Fahrettin yakalanarak oğlıyla ayrı ayrı kalelere hapsedilmiş, Emirdad Nusrette Sivasta Sahip tarafından havik kalesine gönderilmiştir. Bununla beraber Fahrettin ve oğlu ölümün pençesinden yakalarını sıyıramamışlar, Sahip İsfahanlı Şemseddin tarafından boğdurulmuşlardır.

Mevkiine bu suretle hakim olan İsfahanlı cüretini birdenbire artırmış; sultanın valdesiyle evlenmiş, düğün bile yaptırmıştır.

İsfahanlının bu hali başta melikülümara Erzincanlı Serafettin Mahmut olduğu halde birçok ricalin itirazlarına maruz kalmış-

sa da hareketinin doğruluğu hakkında mutalealar serdeden sahibi âzaim, bildiğinden şaşma mıstır!

Bu yüzle araları açılan Şemseddinle Şerefettin, birbirinin fırsatını gözetliyorlardı. Melikzadelerden birini idam ettiren Melikülümara Sohîbi Âzam fazla tânetti.

Bundan kuşkulanan Şerefettin Mahmut isyan bayrağını çekti. üzerine gönderilen Şemseddin Yutaş kumandası altında ordnya karşı mağlup olan Şerefettin, Kemah kalesine kapanmış, sulh yoluyla teslim olmuşsa da, Sohîbu Azamın emriyle katledilmiştir. Kelleyi bir yem torbası içinde Konyaya götürmekte olan Çopnik köründe müsafir kaldığı bir evde torbayı bir çiviye asmıştı.

Bu hediye den memnun olan İsfahanlı mevkiinde tamamen müstakil kalarak evladı hükmüne geçirdiği sultan namına pek muhteşem bir saltanat sürmeğe başlamıştı. Bu saltanatın ceryan tarzını İbni Bibiden dinliyelim:

"Divanda çalışırken başına bazan sultanlara mahsus kûlah, bazan da sırma işlemeli takke giyerdi. Divan işlerini bitirince atına biner tam bir heybet ve debdebe ile seyrana çıkar, dönüşüne Divan süslenirdi. Sahip yalnızca tahtına yan gelir erkândan Celâlettin Karatayı Baba Şemseddin huzurda, uzakça bir yerde diz üstü oturur, Divan emiri altın işlemeli kılınç boy nundan asılı olduğu halde sofa da durur. Divandan eve dönüşü-

ne sofraya kurulur, yemekten sonra cemaat dağılır, sahib bir zaman istirahat çekilir, tekrar sofaya gelir, Tebrizli Mevlâna Tacittini çağırır, onunla her ilimden konuşmalar yapardı.

İsfahanlının şu hayat tarzı emirlerin itirazına maruz kalmışsa da sürmekte olduğu şahane hayat halkın gözüne hoş görünmemiş, bundan istifade eden ve kendisine Alaettin Kekubat'ın oğlu süsü veren Türki Ahmet nam kimsenin uç taraflarında isyanı kıyami ile karşılaşmıştı. Ayaklananlar, başta sahibi Azam olduğu halde, Pervane Fahrettin ve Emirda Nusrettinin, Melikülümara Hasoğuz ile Emir Camedar Ruzbeyi parçalamakta kullandıkları dübedüz eli baltalı şakiler değildi. Bunlar Moğollardan ne de Bizanslar korku bilmiyen, miliyetini kaybetmiş. Hristiyanlarla pençepenceboğuşan Müslüman Türklerden ibaret idi Başlarına geçen de bu halkın selçuk hanedanının olan bağlılığın sağlamlığı bildiği için kendisine birinci Alaettin Keykubatın oğlu süsünü vermek mecburiyetini hisetmiş ve böylece arkasına büyük bir kalabalık takabilmişti.

Suyu vehavası en güzel yerleri mesken edilen bir yere bağlamağa kolay kolay kabul etmiyen uç halkı mintakaları dahilinde mütemadiyen gezer, dolaşır büyük bir zevkle hudutlardaki düşmanı arar bnlurdu. Bunu pek iyi bilen İsfahanlı Vezir; bunların üzerine ordu göndermekle kalmadı, hazinesini de Regidüttün Ebübekir Cüveyni ile göndermiş-

ti. Ne ordusunun ne hazinesinin uç halkı üzerine bir tesirini görünce, telâşe düşerek saray muhafızına varıncaya kadar parkende askerlerini bu afet üzerine saldırmak mecburiyetinde kalmıştı. Fakat onun hiç beklemediği diğer taraftan daha büyük felâket onu yakalamıştı. Sivasta bulunan Melik Rüknettın Kılıç Arslan, Muinittin pervane'nin teşvikile kaan yanına gitmiş Rum badîşahlığı yarlığını ondan almıştı.

Sahibi âzam Şemseddin İsfahanın tâlîi artık tersine dönmüş-tü. Onun sultan külahı giymeğe ve padişah karşı almağa cür'et göstermesi, onu halk arasında gözden düşürmüş ve vezirlerin üzerine hasedini çekmiş, Hane-den fertlerinin kinlerini üzerine almıştı.

Yeni Padişah Rüknettın Kılıç

Arslan, dört taraftan gönderilen Fahrettin Sivastos ve Sârimittin Alparsarı Konyaya gelerek, onu yakalamışlardır. Selçuk hanedanının Valinümeti Kıyasettin ikinci Keyhüsrev'in ölümü sonunda metruk kalmış bir kadını herkesin kötü nazarı karşısında istifraş küçüklüğünü göstermek suretile ihanet eden Koca Vezir; alışıya edilerek, gelen ümeranın maiyeti kuvvetile değil, de bendelerinden Tush oğlunun Konya emirleri ve sultan İzzettin Keykavüs'ün yatak usakları ile birlikte silahlı bir alayla sahipin kapısını) çevirdiler.

İster istemez saraya gelmek mecburiyetini hisseden sahibülaz

am Şemseddin bir odaya çekildi ve sarayı soyduruldu. O gece Konyakalesinde anbarcının evine götürdüler. Yolda Emirdattan sordu: nereye gidiyoruz? Emir-dat dedi: başka vezirleri gönderdikleri yere. Bundan sonra bizi de gönderecekler.

Büyük Alaettin Keykubat zamanında münşilik vazifesinde bulunurken, Harzamsah Celâlettin Menküberdi'nin mağlubiyeti üzerine civar Selâttin ve mülükine yazılan zafernâme de Celâlettin gibi kahraman küçük düşürecek yolda kaleme aldığı bir name' onu Sultanın nazarından düşürmüş ve mevkijinde uzalttırmasına sebebiyet vermişti.

İsfahanlı Şemseddin Mehmet ise dirayeti sayesinde Selçuk saltanatında hiç kimsenin erişemeyeceği mertebeler yükselmiş, fakat o yüksek yerden anbarcının ırkence hanesine birdeubire düşürdüğünde hayret etmişti. Bu sırada şu şiiri inşat eyledi:

Müşteri sert çehresile Zühreye gözattı

Bu bakış yanan ateş üzerinden ok gibi geçti

Hiç hatırıma gelmezdi ki Felek ten

Bir yıldız bu türlü bir tehlike doğursun

Felek'in insafına bak ki az bir müddet içinde

Zulmü ile ne fitneler kopardı, ne şerler işledi

Servetimden şimdi ayaklarımda iki zincir kaldı

Geri kalan varlığım dağların Beline kemer oldu,

Bugünkü Şiirimiz

Bugünkü Şiirimiz, bir olayın getirdiği ve işlenmesini gerektirdiği bir konudur.

Bir olayın getirdiği dedik. Bu olay nedir? şimdi bunu açık hıyalım:

Gençliğin her faaliyetinde hertürlü kolaylığı ve onların yükselmesi için her türlü fedakârlığı göstermeği kendine vazife edinen Halkevimiz, biliyorsunuz ki maksatları gözeterek bir "Güzel şiir okuma," müsabakası açmıştı.

27 genç öğrencinin iştirak ettiği bu müsabakada okunan 27 şiirden yeni bir şiire yani bugünün şiirinden birine rastladınız mı? işte olay bu..

Okunan şiirler hep eski Hem de o kadar eski ki, okuyanların ve dinleyenlerin çoğu - ki bu çoğunluğa daha öğrenici olan bir gençlik teşkil ediyordu mânalarını bile pek anlayamadı. Ama siz diyeceksiniz ki, varsın anlaşılsın, ne çıkar.

Flaubert'in dediği gibi: Hiçbir mana ifade etmeyen güzel okunmuş bir mısra, mâna ifade eden, fakat daha az güzel olan bir mısradan üstündür.

Üç gün için işkenceye merum edilen cellatlar elinde İsfahanlı'nın başı bedeninden ayrılarak Sivastaki padişah Rüknettın dördüncü Kılıç Arslan'a gönderildi. Carip tesadüftür ki Sahibi âzam şemseddin isfahneye

Şimdilik bunun böyle olduğunu kabul edelim. Fakat okunan şiirler yalnız anlaşılacakla kalmadı, hani pek okadar iyi okunamadı da. Bu, "O şiirde mâna yoktu," demek değildir, kelimelerini anlamadığımız için mânasını kavrayamadık, demek istiyorum. Bazı kelimelerin, bazı terkiplerin söylenişinde güçlük çekildi boş laf: Hiçbir mâna ifade etmeyen güzel bir mısra.. Ne demek?... Nasıl olur güzel olur; da hiçbir mânasını olmaz? (Güzel), mânasız mıdır?

Ahengi, akışı içinde mânasını o anda kavrayamadığımız ve güzel bulduğumuz mısra, acaba gizli bir mânayı saklamıyor mu? saklamıyorsa, bize o mısraa güzel dedirten şey nedir? ahengi ile akışı mı? ama bazı öyle şeyler vardır ki, duraksamadan güzel deriz.

Peki, bize bu hükmü verdiren ne?... herhalde anlamadığımız değil; de, aydınlık gibi içimize dolan, fakat adlandıramadığımız ve iç âlemimizde tılsımlı bir oluşu hazırlayan duygu çanağında henüz filizlendiremediğimiz manâ nüvesi değil mi? E-

hediye gönderilen Erzincanlı Şerafettin Mahmud'un beşi gibi Sivastaki İsfahanlı'nın başı da torba içerisinde Çopruk gibi odada aynı çiviye asılmıştı.

Ekrem Çavuldur

ger bu, mânasızlıksa, ben bunu kabul edemiyorum.

Bu böyle olunca da "Güzel" de mâna vardır, diyorum.

Ancak, güzeli bulamadığımız herhangi bir sanat eseri, sera mâna olsa bile, mânasız sayılabilir. Zaten o zaman eser—sanat güzelliğin ifadesi olduğuna göre sanat eseri de sayılamaz.

Bir de "Eski—yeni," sözü geçti.

Bu, sürüpgelen ezeli bir meseledir. Her devirde, her nesil arasında bu eski—yeni meselesi vardır. Ben bunu tazelemeyeceğim.

Ve Biliyorum ki, Hakikî sanat eserinde "Eski kolay kolay yer edemez.

Şair Salih Zekenin de işaret ettiği gibi: zannediyorum ki bu "Eski," kelimesini iyi kullanıyoruz. Eğer kastımız sanat eserleri ise, Orfe ve Omiros çok taze, bugün yazmağa yeltenen bir kabiliyetsiz ve ehliyetsiz de çok bayattır.

Malûmdurki, sanat eseri ebedî şen ve edebi zindedir.

Burada bir bilineni onbininci defa tekrar edelim mi? ki? Bahar, Şafak, siyah veya Mavi gözler, Tatlı sesler kokular ne taze dir ne de bayattır.

Yalnız şu var, ki bir edebiyat değil, bir sanatkâr bile değişmezse kokar' kendi kokusuyla boğulur, ölür. Bütün sanatta değil tek sanatkâr da bile öldürücü tek sestten, yani monotonluktan kurtulmak için türlü yenilikler arar. Bu yeniliği vermek içinde sanatı bu bakımdan anlamış yüksek sanatkâr türlü yeniliklerle görünmek için bütün ömrünce

yırtınır»

İşte bu yöndedir ki, bugünün şiirlerinde, edebiyatın da diğelim görülen yeniliği yaratanlara edebiyat tarihinin vereceği değer: Büyük şair, Büyük sanatkâr değeridir.

Gerçek bu iken, Bunu göremezlik neden? Bu haklı sual karşında akla gelen iki ihtimal var:

1- Ya bugün şiir diye birşeyimiz yoktur.

2- Yahut ta alıştığımız bunalıcı havadan başımızı kaldırmıyoruz.

Bu iki ihtimalden doğru olanı hiç şüphe yok ki ikincisidir. Çünkü Sebahattin Eyüpoğlu'nun da söylediği gibi: Türk şiiri belki hiçbir tarihte son yıllardaki gibi bereketli olmamıştır.

Bu hükmün doğruluğunu, biraz sonra, değerli şairlerimizin okuyacağım şiirleriyle meydana koyacağım güvendiğim için, üzerinde fazla durmuyorum.

Şimdi böyle bir hava içinde bizi bir çıkmaza götüreceği muhakkak olan, az evvel söylediğimiz ikinci ihtimali bir başka deyimle açıklayalım: Soğuk, iliklerimize öyle işlemiş ki, çömeldiğimiz ocak başından ayrılmak değil, ayrılmağı tahayyül bile bizi dondurabiliyor. Bu soğuk havayı yaratanlar yeni Türk edebiyatını kuracak gençliği yadır. gayanlar, şekil, vezin düşkünlükleri kışkanlıklarından inkâr edenlerdir.

Halbuki biraz cesaret gösterip başımızı kaldırsak, baharı kapımızda bulacağız.

Nasıl ki bahar, yaz, sonba-

har ve kıştan sonra gelen bir mevsimse, bu günün şiirindeki bahar da diğer üç mevsime te kabul eden eski şiirimizden sonra gelmiştir. Yani bugünkü şiirimizin şiirimizin de büyük hizmeti inkâr edilmez...

Şiiri de dahil ederek "Bizim bir edebiyatımız yoktur," diyen Nurullah Ataç gibi eskiyi inkâr edemeyiz. Fakat bu, hiçbir vakit eskinin yeniden üstün olduğunu gösteremez.

Yeni neslin, yeni şiirin değerini biraz da kendini bilen, yaş itibarile eski dediklerimizden dinliyelim:

"Gençler arasında hatta bu devirde dahi sıfatını alabilecekler vardır. Onun haricinde de hayli kıymetliler vardır.

Ve işte böyle ölçülü ve doğru bir edebiyata ve sanata namzet gördüğüm gençler bana Türkiyenin harsında hakiki rol oynayacaklarmış gibi geliyor.

Bugünkü nesli eskisinden daha geniş ve mütenevvi bir dünya harsı tesiri altında görüyorum. Son senelerde tebellür eden birkaç kuvvetli unsur var ki, bunları derin bir alâka ile takip ediyorum.

Halide Edib Adıvar

Dünkü eskilerle, bugünkü yeniler arasında bir uçurum hasıl olmuştur. Belki evet, belki hayır. Fakat muhakkak olan birşey varsa atılmış olan yeni adımın arzettiği gibi çok bariz hususiyetler taşıdığı ve halis şiir gibi halis resme doğru gitmek istidatlarını açıkça gösterdiği dir.

Ord. Prof. Mustafa Şekip Tunç

Şiirde mevzu zenginliği, cesaret yaşamak sevkî, sun'iden ve görenekten kaçınma, asıl (Authentique) duyguyu, arama yani meslin esaslı meziyetleridir. Bu bakımdan öncekilerini aştıkları söylenebilir.

Prof. Hilmi Ziya Ülken

Artık yeni neslin belli başlı şairlerine geçebilir ve onlardan şiirler okuyabiliriz. Yalnız şairlere geçmeden yeni şiirimizin genç şairlerini tanıtmak istiyorum. Fakat ne yazık ki: bu tanıtmak bir isim söylenişinden ileri geçmiyecek, ilerde fırsat bulursam onları, hayatları, isimleri ve değerleri bakımından ayrı ayrı inceleyerek tanıtmak bir konuşma yapacağım. Şimdilik adlarını sıralıyorum:

Fazıl Hüsnü Dağlarca, Ziya Osman, Saba, Cahit Sıtkı Tarancı, Nazım Hikmet Ran, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Celâl Sılay, A. Necati Cumalı, Fethi Giray, Ceyhun Atıf Kansu, Behçet Kemal Çağlar, İsmet Bozdağ, Sebahattin Kudret Aksal, Şükrü Enis Regü, Şinasi Özden,- Bunlar bende eseri olan ve eserlerinden birer parça okuyacağım şairlerdir. Ahmet Muhip; Arif Nihat; Orhan Veli; Oktay Rifat; Melih Cevdet; Rifat Ilgaz; Ziya İlhan; İbrahim Zeki; Rıza Apak, Baki Süha; İlhan İleri; N. İlhan Berk; Emin Ülgener; Yusuf Mardin; Refik Fikret; Cezmi Tahir; Safder Melih; A. Kadir, Osman Atilla, Fikret, Gavsî Ozansoy;

Ömer Faruk, Muvafak Sami, Asaf Halet, Hüseyin Ulas, Niyazi Akıncıoğlu, Cevdet Kudret, İ. H. Dinamo, İdris Ahmet, Mustafa Seyyit, Suphi Taşhan, Mümtaz Zeki, Cahit Saffet, Cahit Kulebi, Suat Taşer, Selâh Birsell, Faik Baysal, Suavi Koçer, Behçet Necatigil, Hamit Salih, Mustafa Ferit, Hemdi Kestelli, Özdemir Asaf, Kenan Harun, M. Sunullah Arısoy, Hamit Mecit, M. İlânebekci, Vehbi cem, Hasan Şimşek, Selâhattin Batu, Sabahattin Tahsin, Faruk Mencleresli, Sami Gürlev, Lenan Çiçekdağ, Orhan Asena, Şükren Kurdakul.

Ve bunların dışında unuttuğumuz daha bir çok imzalar.

Şimdi bunlardan ancak, Az evvel söylediklerimin şiirlerini okuyacağım. Cöreceğiz ki, Dünya alanına itibarla çıkarabileceğiniz değerdedir.

« Burada arkadaşımız su süsleri örnek olarak okudu:

Fazıl Hüsnü Dağlarcanın Çoçuk ve Allah adlı kitabından: Ağır hasta, Sultan, ve Bahçe içinde Ev, Ev içinde düşünmek, Ziya Osman Sabanın, Sebül ve Güvercinler adlı kitabından bilemiyorum Beyaz ev, Cahit Sit-

kanın: Varlıktan Paydos, Bedri Rahmi E. oğ: Yaradana Mektuplar adlı kitabından Kiraz Ayı Geşivör. Celâl Sılay'ın Merhamet şiirleri, adlı kitabından ihtimal ki, Başım Kapı, A. Necati Cumalı'nın Kızıl Çullu Yolu adlı kitabından ölüme dair.

Hasret Fethi Girayın "Sulha Selâm," kitabından: Yaralı Köylü Ceyhun A. Kansu'nun bir «Çocuk Bahçesi» adlı kitabından: Öğle yemeği, Behçet Kemal Çağlar'dan Değirmen, İsmet Bozdağın; "Cönderilmemiş Mektuplar," adlı kitabından: Kırılan Ruh, Sabahattin Kudret Aksal'ın "Şarkılı Kahyesinden Yaz Gecesi," Şükrü Enişin: «Yağmur» adlı kitabından: Mevsim Sonu, Seyhan şarkısı, Şinasi Özdenin: Teselli adlı kitabından: Teselli Romans.

Eski değerleri edebiyat Tarihine saygıyla terkederken bizim dilimizi konuşan, bizim düşüncemizi söyleyen ve bizi düşündüren yeni, şiir yolunda yürüyen, yürüyenleri okuyalım ve onları tanımağı ihmal etmiyelim.

Rıza Beşer

(Evlmiz Konferanslarından özet)

